

Nauka o slovní zásobě 2

Význam slova:

- 1) **slova jednoznačná** – pouze jeden význam (vlastní jména, odborné názvy)
- 2) **slova mnohoznačná** – více významů (patří sem většina slov)
 - jeden z významů je původní (základní), ostatní odvozená (druhotná)
 - *koruna* = *na hlavě panovníka (základní význam)*; = *...měna, stromu, vrcholný (druhotný)*

Významová souvislost mezi slovy:

- 1) **homonyma** (souzvukná slova)
 - = slova, která znějí stejně, ale mají odlišný původ a význam (*travička – žena+tráva*)
 - **vznik:**
 - a) při tvorbě slov od podobně znějících základů (*vino-vinný střík + vina-vinný člověk*)
 - b) přejímání z cizích slov (*kolej = stopa po kole + kolej = ubytovna z latinského collegium*)
- 2) **synonyma** (souznačná slova)
 - = slova, která mají různou formu ale stejný nebo podobný význam
 - a) **úplná:** zcela stejný význam, lze je kdykoli zaměnit (*hezký-pěkný*)
 - b) **částečná:** téměř stejný význam, ale nelze je libovolně zaměnit pro všechny kontexty (*zubní kaz-vada řeči*)
- 3) **antonyma** (protikladná slova)
 - = významově opačná slova, označují jevy stejného druhu, ale rozdílně
 - (*den-noc; rub-lic; černá-bílá; nad-pod*)
- 4) **nadřazenost, souřadnost, podřadnost**
 - *plodina → obilí, píceiny → oves=kukuřice=ječmen...*

Způsoby pojmenování v textu:

- 1) **přímé**
- 2) **nepřímé-obrazné:** *dort jedna báseň, vítr pláče*
- 3) **nepřímé-přírovnání:** *nese se jako páv, pevný jako skála*
- 4) **nepřímé-opisem** (perifráze): *malovat čerta na zeď =strašit*
- 5) **příležitostné:** jen pro určitou příležitost; *rychlík-pomalík; kráčivec-chodec*
- 6) **automatizované** (klišé): stále se opakující obraty, otřelé, konvenční (*tvář našeho venkova*)
- 7) **aktualizované:** jazykový prostředek je užít nově, neotřele, upoutává (*co Čech, to vydavatel*)
 - i původně aktualizovaná pojmenování častým používáním časem zautomatizují (*dát zelenou*)